Această operă este pusă la dispoziţie sub licenţa

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY- 4.0)

Surse de informare şi documentare şi instrumente de lucru pentru predarea limbilor străine în România anilor 1960-1980 (II)

Dr. Brîndușa Nicolaescu
Facultatea de Ştiinţe Politice
Universitatea Bucureşti
brindusa.nicolaescu@fspub.unibuc.ro

Dr. Brîndușa Nicolaescu este lector la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Ştiinţe Politice, unde predă ESP, Academic Writing şi un curs despre literatură şi politică – "Dystopian Fiction as Social Critique". Printre domeniile de interes academic se numără metodologiile creative de predare a limbajului academic, critica literară, ficţiunea distopică politică.

Rezumat

Acest articol, reprezentând partea a doua dintr-un demers de cercetare mai larg, își propune să analizeze evoluția metodologiei predării limbii și literaturii franceze din România, în timpul regimului comunist, cu precădere sub dictatura ceaușistă. Documentele consultate în acest studiu sunt materiale pedagogice oficiale de predare a limbii franceze ca limba a doua (în învățământul primar și liceal).

Cuvinte cheie: *surse de informare şi documentare, materiale didactice, metodica predării limbii franceze, ideologie comunistă, propagandă naţionalistă*

Prin studiul de faţă continuăm analiza situaţiei predării limbilor străine moderne în România după anii 1960, concentrându-ne atenţia pe predarea limbii franceze, care trebuia predată conform instrucţiunilor din ghidurile metodologice. Judecând după numărul mare de materiale didactice şi manuale create în anii 1970-1980, reiese în mod limpede că limba franceză era cel mai bine promovată şi predată în comparaţie cu celelalte limbi străine. În partea introductivă din numărul anterior arătam politizarea sistemului educaţional aplicată şi în cazul predării limbilor străine. În lucrarea de faţă încercăm să demonstrăm gradul tot mai crescând, de la un an la altul, al intruziunii ideologiei politice şi al prezenţei propagandei naţionaliste socialiste în cercetarea ştiinţifică şi activitatea pedagogică şi în cazul predării limbii franceze.

BDD-A27871 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:32 UTC)

În 1965, când încă mai era deci în vigoare legea stalinistă a învăţământului din 1948 (1), un ghid de metodologie a predării limbii franceze pentru şcoala generală specifică în mod clar că predarea limbii franceze, chiar în cadrul lecţiilor destinate acestei materii, trebuie să fie subsumată educaţiei ideologice comuniste, după modelul sovietic: bibliografia plasează ca prime titluri lucrări din Analele româno-sovietice, seria pedagogie-psihologie. Pe lângă integrarea în exerciţiile de comunicare a cunoştinţelor de gramatică, lexic, pronunţie, „scopul *practic* al predării limbii franceze se îmbină armonios cu scopul *educativ*. Ca şi celelalte obiecte de învăţământ, studiul limbii franceze trebuie să contribuie la educaţia comunistă a elevilor. [...] scopul urmărit de profesor într-o lecţie de limba franceză va avea un dublu aspect: *instructiv,* de însuşire a limbii, şi *educativ,* de formare la elevi a trăsăturilor morale comuniste proprii tineretului nostru, care va fi chemat să desăvîrşească construcţia socialismului, să participe activ la construirea comunismului în ţara noastră. Studiul limbii franceze implică în mod necesar şi cunoaşterea în linii largi a ţării şi şi a poporului francez." (2) Deci lecţiile de franceză devin practic lecţii de educaţie politică românească, iar cunoştinţele de cultură şi civilizaţie franceză corespunzătoare – trec pe plan secundar. Se recunoaşte scopul *cultural* ca latură a scopului educativ al predării, dar mai departe se menţionează că: „aspectele de civilizaţie franceză ... nu pot avea caracter enciclopedic. Aceste cunoştinţe trebuie privite de pe poziţiile noastre socialiste. În acest mod, ele contribuie la lărgirea orizontului cultural al elevilor." (3) Urmează un scurt istoric al predării limbii franceze în România, cu atestări clare de la jumătatea secolului al XIX-lea. (4) Se accentuează, cu dovezi documentare, tradiţia bogată a francofoniei româneşti, ultimul îndrumător metodic menţionat fiind din 1938. Se omite aşadar în mod surprinzător seria de manuale unice (1950), simple transpuneri de manuale sovietice, în care singurul indiciu că erau destinate elevilor români era stema republicii pe prima pagină, locul de publicare şi numele editurii (fără menţionarea vreunui autor). (5) Capitolul final al cărţii tratează organizarea activităţilor extra-curriculare, „în afară de clasă", care la rândul lor „reprezintă un mijloc important de educare comunistă". (6)

Alte surse didactice, din păcate incomplet păstrate în bibliotecile de specialitate, au fost două serii publicate în anii 1970, dintre care multe cuprind studii complet apolitice, articole ştiinţifice care mai reflectă perioada aşa zisului "dezgheţ cultural". (7)

Anul 1975 este un reper important în metodologia predării limbilor străine în România, reprezentând începutul sistematizării ideologice: este publicată o serie de îndrumătoare metodice pentru toate limbile străine care erau predate la cea vreme. Îndrumătorul predării limbii franceze în şcoala generală enumeră următoarele obiective: învăţarea limbii vii, a limbii vorbite, caracterul practic, deprinderi de exprimare, planul scris, elemente de cultură şi civilizaţie, limba ca mijloc de comunicare şi informare; iar ultimul obiectiv, căruia i se acordă şi importanţa cea mai mare, este *dezvoltarea multilaterală a elevilor*, cu „caracter formativ şi educativ ... pentru consolidarea unor trăsături morale pozitive", „prelucrarea unor realităţi româneşti conţinute în texte sau în exerciţii vor asigura ... şi un caracter educativ". (8) Mai mult, un subcapitol este întitulat explicit „Contribuţia lecţiilor de limba franceză la educaţia comunistă a elevilor", o scurtă intervenţie în economia îndrumătorului. Cititorul de astăzi descoperă că, deşi curpinsul acestui subcapitol tratează în mod pertinent rolul atenţiei şi necesitatea recursului la memorizare cu prudenţă, în mod oarecum surprinzător, introducerea şi concluzia

BDD-A27871 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:32 UTC)

abordează tema importanţei angajamentului politic. Hiatusul tematic în cadrul acestei argumentări arată cum coeziunea textuală cade pe un plan secund, relaţia de cauzalitate fiind considerată subînţeleasă căci educaţia comunistă în sine este premiza oricărei ipoteze de lucru: „educaţia comunistă constituie scopul întregii activităţi ce se desfăşoară în învăţământul de toate gradele. În realizarea acestui scop, profesorul de franceză trebuie să se angajeze cu hotărâre". (9) Concluzia pune accent pe importanţa selecţiei tematice: vor fi abordate temele comune din istoria celor două popoare, care să dezvolte sentimente patriotice şi „spiritul de solidaritate internaţionalistă", de exemplu episoadele „care oglindesc lupta pentru dreptate socială şi pace a muncitorilor". Pe de altă parte, limba franceză devine în mod declarat un instrument de propagandă naţionalistă: „Informaţiile în limba franceză cu referire la realizările ţării noastre, la activitatea reprezentanţilor noştri în diferite organisme internaţionale, la rolul României în lume au darul de a dezvolta dragostea pentru prezentul şi viitorul patriei, admiraţia pentru politica înţeleaptă a PCR, încrederea în cauza justeţei socialismului, dorinţa de a folosi presa şi alte instrumente de informare curentă pentru a avea, ca orice om cultivat, ochii deschişi asupra întregii lumi." (10) În timp ce utilizarea „instrumentelor de informare" în scop politic este stipulată în mod clar, ideea deschiderii spre lume este aşadar mai mult decât ambiguă, o concluzie tipic *non sequitur*. „Activizarea" politică a elevilor, în special în cadrul ştiinţelor umaniste, era deja în atenţia autorilor de materiale didactice, lucru explicabil după tezele din iulie 1971. (11)

Materialele didactice apărute după legea din 1978 (12) citează deja consistent din lucrările tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, care constau nu numai din cuvântări sau alte intervenţii oratorice, rapoarte sau dispoziţii, ci includ şi scrieri ştiinţifice, precum *Dezvoltarea învăţământului, ştiinţei şi culturii în România*, devenită una dintre sursele de informare şi documentare pentru adevăraţii specialişti în domeniu. (13) Mariana Negulescu de pildă, autoare de materiale instructive pentru predarea limbii franceze, citează şi ea din opusul mai sus amintit şi arată cum, inclusiv în predarea limbii franceze la liceele serale, „idealul educaţiei comuniste înseamnă *formarea omului multilateral dezvoltat,* în stare să participe creator la construirea societăţii socialiste şi comuniste", mai ales că elevii de la liceele serale sunt deja membri ai Partidului Comunist Român şi „participă activ la învăţământul politico-ideologic". (14) Îndoctrinarea elevilor este una dintre îndatoririle cadrului didactic, arată Mariana Negulescu: pe lângă predarea limbii franceze, profesorul are misiunea politică, „etică" de a „picura" „pe nesimţite în conştiinţa elevului, cu fiecare prilej oferit de lecţie, la orice obiect de studiu, la fiecare oră de curs, *valorile morale caracteristice omului nou, făuritor al societăţii comuniste de mâine*" (15) Autoarea citează de asemenea şi un important regulament ideologic de partid, cunoscutul „cod de etică", devenit document de îndrumare în toate domeniile de activitate în anii 1980: inclusiv în cazul predării limbii franceze, aşadar, se pune accent pe patriotismul revoluţionar socialist, atitudinea comuniste faţă de învăţătură, umanismul revoluţionar, şi mai ales se evidenţiază „respectul şi grija faţă de om, omul consituind scopul fundamental al activităţii noastre sociale" – unul dintre cel mai des uzitate clişee ale perioadei ceauşiste. (16)

Cabinetul de limbi moderne, recomandă Mariana Negulescu, trebuie să aibă un inventar de materiale didactice, iar înaintea dicţionarelor, culegerilor, fişelor etc. vor figura în primul rând „texte de gândirea social-politică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu,

BDD-A27871 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:32 UTC)

traduse şi publicate în Editura politică, în principalele limbi moderne de largă circulaţie". (17) Cultul personalităţii, pilon central al dictaturii, justifică preocuparea de a face cunoscută şi peste hotare personalitatea lui Nicolae Ceauşescu, aşa cum reiese şi din rapoartele despre activitatea secţiei de „propagandă şi agitaţie" a Comitetului Central al P.C.R., în care un interes deosebit este acordat traducerilor, interviurilor acordate ziariştilor din străinătate, precum şi biografiilor în diverse limbi de circulaţie internaţională. (18) Reevaluarea importanţei limbilor străine poate fi înţeleasă astfel şi prin prisma unui interes crescând al dictatorului pentru a căpăta o mai mare vizibilitate, pentru a-şi legitima şi consolida poziţia şi pe plan internaţional. Legea educaţiei din 1978 – pe care a supervizat-o însuşi Ceauşescu, după cum arată notele informative ale secţiei de propagandă – stipulează obligativitatea învăţării a două limbi străine atât în învăţământul pre-universitar cât şi aprofundarea lor pe durata studiilor universitare. (19)

Note şi referinţe bibliografice

(1) Citãm din Decretul nr. 175/1948 pentru reforma învățământului, text publicat în M.Of. al României. art 2**:** c) Educarea tineretului în spiritul democrației populare și ridicarea nivelului cultural al poporului; d) Îndrumarea folosirii timpului liber al elevilor, prin organizarea activității extrașcolare, legând școala, de familie și de viața socială din mediul înconjurător; e) Pregătirea cadrelor medii și superioare de specialiști, pe baze științifice, care să corespundă nevoilor consolidării democrației populare și construirii societății socialiste. Legea 11/1968, titlul I, art. 1 afirmă principiile de bază, printre care „dezvoltarea naţiunii socialiste", „formarea concepţiei materialist-dialectice", „cultivarea dragostei faţă de patrie şi popor". Art. 12 menţionează mijloacele centralizate de „îndrumare şi control" (reluate şi detaliate la titlul IX): „Învățământul în Republica Socialistă România se realizează unitar. Conducerea, îndrumarea și controlul întregului învățământ se exercită de Ministerul Învățământului, care realizează politica partidului și statului în domeniul învățământului."

(2) DUMITRESCU, Viorica; POPESCU, Constantin; SARAŞ, Marcel; VICOL, Ion. *Metodica predării limbii franceze în şcoala generală de 8 ani.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1965, p. 8.

(3) *Idem.*

(4) *Ibidem,* pp. 12-16

(5) *Ibidem,* p. 257.

(6) *Limba franceză. Manual unic pentru clasa a IX-a/a X-a/ XI-a medie,* Bucureşti: Editura de Stat, 1950.

(7) Este vorba o publicaţie bianuală, *Limbile moderne în şcoală,* 1972-1991, editată de Societatea de ştiinţe filologice şi o serie din colecţia „Modernizarea învăţământului", *Predarea limbilor străine.* Bucureşti: Biblioteca Centrală Pedagogică, 1975-1978.

(8) SARAŞ, Marcel; SFICHI, Elena. *Îndrumător metodic pentru predarea limbii franceze în şcoala generală*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1975, pp. 5-6.

(9) *Ibidem,* pp. 96-97.

(10) *Ibidem,* p. 99.

(11) DRĂGULEŢ, Marin. *Procedee de activizare a elevilor (discipline umaniste)*. Bucureşti: Editura didactică şi pedagogică, 1974. Numitorul comun al lucrărilor ştiinţifice care se publicau începând cu anii 1970 era trecerea la bibliografie, înaintea surselor ordonate alfabetic, a cel puţin una sau două lucrări semnate de Nicolae Ceauşescu. Astfel, Marin

BDD-A27871 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:32 UTC)

Drăguleţ menţionează tezele din iulie 1971, precum şi cuvântarea şi hotărârea plenarei C.C. al P.C.R. din 1973 avându-l ca autor pe Nicolae Ceauşescu, înaintea tuturor celorlalte titluri bibliografice de specialitate în ordine alfabetică (p. 183).

(12) Legea educaţiei şi învăţământului nr. 28/1978 întăreşte rolul „Partidului Comunist Roman de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a Romaniei spre comunism" cu obiective fundamentale pentru sistemul de educaţie precum: „pregătirea multilaterală a cadrelor necesare tuturor domeniilor de activitate (...), formarea şi educarea omului nou, perfecţionarea continuă a pregătirii profesionale, ştiinţifice şi tehnice a oamenilor muncii (...) ridicarea nivelului general de cultură şi cunoaştere al poporului". La formarea în spiritul concepţiei materialist-dialectice noua lege adaugă şi rolul „umanismului socialist, al ideologiei si politicii Partidului Comunist Roman, al principiilor eticii şi echităţii socialiste, cultivarea ... dragostei faţă de patrie, partid şi popor, faţă de idealurile de pace şi progres social."

(13) CEAUŞESCU, Nicolae. *Dezvoltarea învăţământului, ştiinţei şi culturii în România*. Bucureşti: Editura Politică, 1979.

(14) NEGULESCU, Mariana. *Metodica predării limbii franceze în învăţământul liceal seral.* Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1982, p. 15.

(15) *Ibidem*, pp. 15-16.

(16) *Ibidem,* p. 16. Regulamentul citat este un îndreptar de conduită în societate, de 32 de pagini, un "carneţel" în format A6, numit *Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste*. Bucureşti: Editura Politică, 1981. În acelaşi spirit, vorbind despre obiectivele predării, autoarea afirmă că „Obiectivul prin excelenţă educativ pe care trebuie să îl urmărim permanent cu elevii noştri este *formarea trăsăturilor moralei comuniste.*"

(17) *Ibidem,* p. 125.

(18) Vezi *Inventar anii 1977-1989*, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secţia Propagandă şi agitaţie, Arhivele Naţionale, p. 2: pentru perioada 24 ian. –13 dec. 1977 există de exemplu „Hotărâri ale Cancelariei CC al PCR însoţite de note şi propuneri ale Secţiei Propagandă a CC al PCR, privind editarea de cărţi străine consacrate activităţii lui Nicolae Ceauşescu, secretar general al PCR". [Online]. [Accesat la 30 iunie 2017]. Disponibil la: www.arhivelenationale.ro/.../inventare%20grigo/unite%20propaganda%2076-89.pdf.

(19) Legea 28/1978, Art. 14: „În învăţământul gimnazial şi liceal, elevii studiază obligatoriu două limbi străine, la alegere. În învăţământul superior, indiferent de profilul de pregătire, studenţilor li se asigură perfecţionarea cunoştinţelor în limbile străine studiate."

BDD-A27871 © 2017 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:32 UTC)